

Proletari din toate țările, uniți-vă!

VEACUL NOU

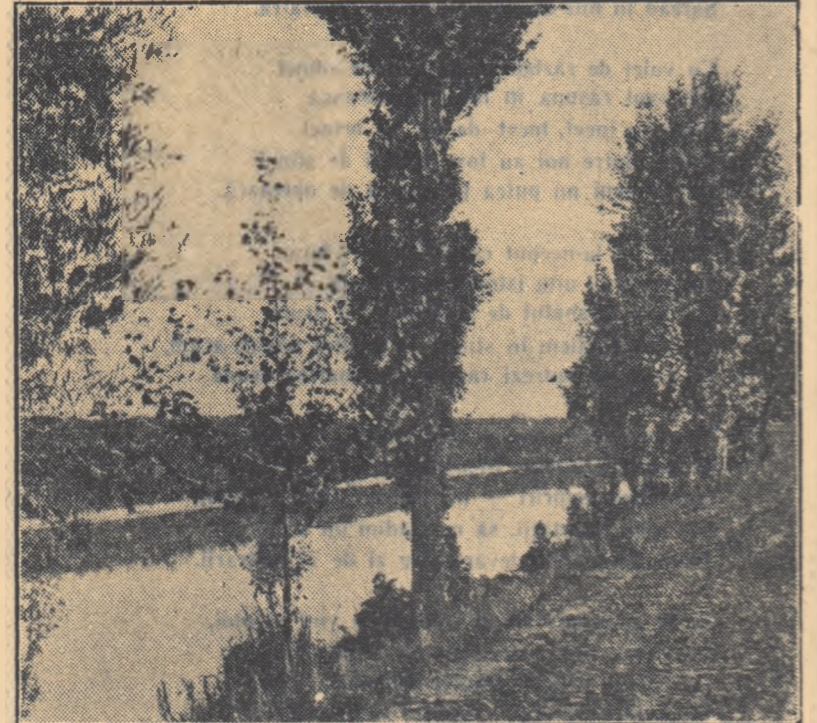
Organ al Consiliului General ARLUS

ANUL XII NR. 33 Vineri 17 August 1955 4 PAGINI, 25 BANI

Asaltul stepii

De curând, presa sovietică a publicat Hotărârea Comitetului Central al P.C.U.S. și a Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. cu privire la irigația și valorificarea pământurilor înleinate ale Stepilor Flămânde din R.S.S. Uzbekă și R.S.S. Kazahă. În Stepia Flămândă vor fi valorificate 300.000 ha de pământ care vor da anual recolte de cel puțin 320-340.000 tone bumbac brut.

Veacuri în urmă a stat Stepia Flămândă realinsă de mira omului, pironită de seceea necruțătoare. Visul de veacuri al locuitorilor era să aducă în acest pustiu neroditor apa dătoare de viață. O frumoasă legendă uzbekă povestește că pentru a cuceri inima frumoasei Sirin, un tânăr clo-

Canalele de irigație pătrund tot mai adânc în Stepia Flămândă

plior de piatră, pe nume Farhad, a fi încercat să înureze spre Stepia Flămândă apele riuului Sir-Daria, cucerind drum nou prin munte. Visele au început să devină realitate abia în primăvara turcuză din anul 1918, când se răspândi vestea îmbucurătoare că au fost alocate fonduri însumate în vederea efectuării unor lucrări de irigație în Turkestan. Se hotărîse să se irigeze 500.000 de hectare de pământ în Stepia Flămândă. Curând după aceea apele Sir-Dariei pătrunseră în sepa prin sistemul de irigație „Farhad”, împinând adevăratele legendare de apă. Apoi, comsomolștii uzbeki au pornit să valorifice noile pământuri.

În grădina din jurul casei, în jurul casei, în jurul casei... (Text continues with details of the irrigation project and the role of the Farhad canal system.)

Într-o unitate militară erau doi prieteni: Iusup Tașev și Gaibula Mavleanov. Când își împliniră stagiul militar, prietenii plecară împreună în

Moscova — centru științific de importanță mondială

Acad. EMIL PETROVICI

Capitola Uniunii Sovietice se apropoeste tot mai des de un centru științific mondial. Acest lucru este datorat în primul rând dezvoltării științei în URSS, care a devenit un centru mondial de cercetare științifică. Moscova este un centru științific de importanță mondială, datorită dezvoltării științei în URSS, care a devenit un centru mondial de cercetare științifică.

În cursul acestei întruniri s-au luat o seamă de măsuri menite să aducă la îndeplinire colaborarea internațională între specialiștii de studii slave. Astfel, s-a luat hotărârea de a coopla în comitetul permanent al slavistilor reprezentanți ai unor țări asiatice (Coreea, India, Indonezia, Japonia, Pakistan, Republica Populară Chineză), care până acum nu au luat parte la asemenea manifestări internaționale ale slavistilor.

În cursul acestei întruniri s-au luat o seamă de măsuri menite să aducă la îndeplinire colaborarea internațională între specialiștii de studii slave. Astfel, s-a luat hotărârea de a coopla în comitetul permanent al slavistilor reprezentanți ai unor țări asiatice (Coreea, India, Indonezia, Japonia, Pakistan, Republica Populară Chineză), care până acum nu au luat parte la asemenea manifestări internaționale ale slavistilor.

În cursul acestei întruniri s-au luat o seamă de măsuri menite să aducă la îndeplinire colaborarea internațională între specialiștii de studii slave. Astfel, s-a luat hotărârea de a coopla în comitetul permanent al slavistilor reprezentanți ai unor țări asiatice (Coreea, India, Indonezia, Japonia, Pakistan, Republica Populară Chineză), care până acum nu au luat parte la asemenea manifestări internaționale ale slavistilor.

Salut „Scintei” noastre dragi

La 15 august s-au împlinit 25 de ani de la apariția primului număr al ziarului „Scinteia”. Ca organ central al partidului, „Scinteia” a slujit și continuă să slujească cu consecvență interesele vitale ale poporului nostru. Înca din prima zi a apariției sale, ziarul a stat pe pozițiile luptei pentru realizarea programului revoluționar al partidului, împotriva dușmanilor poporului, împotriva exploatareii capitaliste-mosierești, pentru o viață mai bună, pentru independența națională, pentru pace, democrație și socialism. Dirizenta cu care „Scinteia” iluzală apără interesele vitale ale poporului, a însușit și însușește luptătorii devotați cauzei comunismului. Luptătorii și jericarii oamenilor muncii.

Cind atomul slujește vieții

Radioactivitatea crează noi surse de plante

Numeroase sunt instituțiile științifice din Uniunea Sovietică care folosesc energia atomică în lucrările de cercetare. La secția de biologie a Academiei de Științe a U.R.S.S. s'au de vorbă cu Vladimir Mihailevici Zevlinski, care conduce cercetările.

Gobaltul 63, un colaborator care nu dă greș...

De la o vreme, laboratorul reacțiilor nucleare de pe lângă Institutul de fizică al Academiei de Științe a U.R.S.S., a început să primească scrișori în care tehnicienii cer aparate și instalații noi industriale mai perfecționate, care să înlesnească procesul de producție.

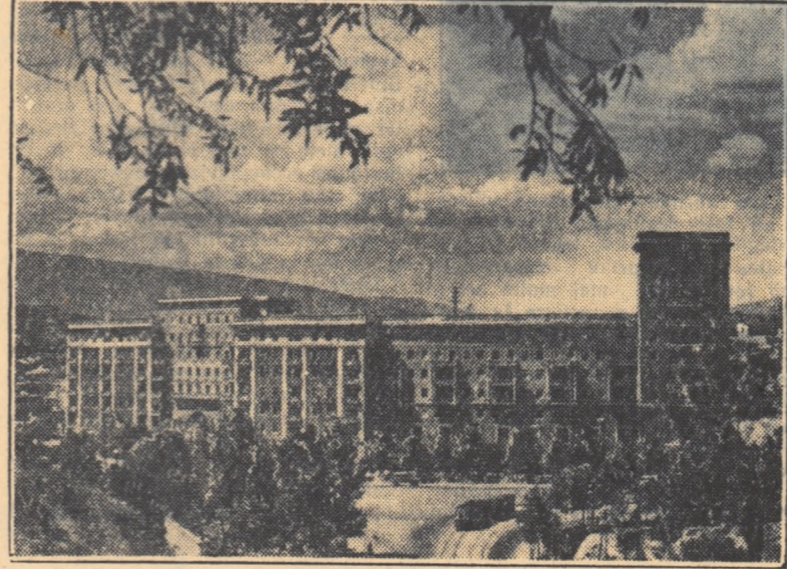
În Gruzia însorită

Cind am luat cunoștință de programul călătoriei în Uniunea Sovietică, primul meu gând a fost acela de a vedea dacă nu cumva acesta prevedea și o vizită în Gruzia. Mai precis, să vizitez în Gruzia, în orașul Tbilisi, să vizitez în Gruzia, în orașul Tbilisi, să vizitez în Gruzia, în orașul Tbilisi.

ÎNSEMNĂRI DIN NOU ÎMPREUNĂ

De obicei, vara, pârânișii o dau pe Maia la bunică ei, care locuiește într-un sat în apropiere de Celebansk. Dar în vara anului 1941 mama nu s-a mai întors să-și ia fetița. A izbucnit războiul și ea a plecat imediat pe front, ca altă mii de femei sovietice.

De obicei, vara, pârânișii o dau pe Maia la bunică ei, care locuiește într-un sat în apropiere de Celebansk. Dar în vara anului 1941 mama nu s-a mai întors să-și ia fetița. A izbucnit războiul și ea a plecat imediat pe front, ca altă mii de femei sovietice.

An de an, străzile capitalei Gruziei se împodobesc cu noi construcții. În clădire: o nouă clădire în Piața Eroilor

În cursul acestei întruniri s-au luat o seamă de măsuri menite să aducă la îndeplinire colaborarea internațională între specialiștii de studii slave. Astfel, s-a luat hotărârea de a coopla în comitetul permanent al slavistilor reprezentanți ai unor țări asiatice (Coreea, India, Indonezia, Japonia, Pakistan, Republica Populară Chineză), care până acum nu au luat parte la asemenea manifestări internaționale ale slavistilor.

Un clasic al literaturii ucrainene

Mesajul unui luptător revoluționar

Ivan Franko

Pe scara valorilor culturale de semnificație mondială, opera scriitorului ucrainean Ivan Franko se așează cu cinste în locul de frunte. Ca unul dintre inițiatorii realismului critic în literatura ucraineană, I. Franko continuă tradițiile democrat-revoluționare ale marelui său predecesor Taras Șevcenko, prevestind totodată, alături de M. Koliubinski, Lesca Ukrainska, Panas Mirnii și alții, mîndrele artei noi, proletare — mîndrele literaturii realismului socialist.

În ultimele decenii ale secolului trecut, Ivan Franko aduce teme noi în literatură și o nouă viziune a vieții în perspectiva dezvoltării ei istorice. Tema proletarietului în plină formare, a conflictului dintre muncă și capital, tema noulor relații dintre oameni ca principii de viață ostil exploatare și nedreptăți sociale — iată diapazonul creației lui Ivan Franko. Străbătută de ideea atașamentului ne-țărâmit față de popor, această creație promovează de pe poziții revoluționare militante dezideratele cărora scriitorul le-a rămas, ca toată consecvența, credincios: „Crescut la școală aspră a vieții, de mic copil mi-am însușit două preceote: sentimentul datoriei față de popor și nevoia de a munci fără ștegi”.

Proiectată spre viitor literatura lui Franko — de la primele cicluri de schițe și povestiri „Din anii Țurtoșni”, „Marea zarvă”, „Căări și drumuri” și pînă la marile năvăliri „Boa-constructor” (1878) și „Borislavul ride” (1881—1882) transmite

printr-un puternic filon autobiografic, mesajul unui luptător revoluționar.

Conceptiile estetice ale scriitorului se formează și se maturizează sub directă influență a democrațiilor revoluționare ruse: Belinski, Hertzen, Cernișevski și Dobroliubov. Articolul „Literatură misiunea ei și principalele ei trăsături”, are un caracter programatic, exprimînd esența crezului său artistic: „Unicul nostru principiu este: cu caracter de lege — scrie Franko în acest articol — este însăși viața”. Iar viața ei o percepe și o cunoaște în căutarea frământată a teoriei revoluționare juste, de care se apropie, luînd contact cu socialismul științific, prin studiul lucrărilor lui Marx și Engels.

Nelămurit încă, în contururile de simbol, dar cu puternice rădăcini în realitate, se profilează tendința spre desăvîșire în scurta povestire autobiografică „In fierărie”. Ea se va amplifica, va căpăta forme mai precise, devenind majoră și dominantă în opere de maturitate — proză, dramă sau versuri — pe un fundal epico-liric de vastă frescă socială.

Imaginea simbolică a șerpului monstruos străbate paginile năvălirii „Boa-constructor”. Aici, în prim plan, apare figura tipică a patronului de fabrică care își rotunjește averea de milioane din singele și sudoarea muncitorilor. Decăderea lui morală atinge a-pogeu atunci cînd imaginea șerpului Boa, zugrăvită pe un tablou din cabinetul său, devine o obsesie care-l macină conștiința. De partea cealaltă a barierii sociale, protestul spontan și înfuriat al masei muncitorești răbunătoare ca o energie nedirijată înfruntă dar amenințătoare. Tema antagonismului de neîmpăcat între cele două tabere sociale: exploatare și exploatați, capătă o largă tratură în cea de-a doua năvălire „Borislavul ride”. Reapărută într-o manieră pe deplin realistă, această capodoperă a lui Franko evocă un fapt istoric autentic — greva petroliștilor din Borislav, în 1873. Figuri de muncitori petroliști angajați într-o grevă de protest organizată împotriva patronilor inșești de cîștiguri, anunță, mai cu seamă prin cel mai conștient dintre muncitori — Benedia Sinja — asaltul decisiv al proletarietului revoluționar. Problema demnității umane călcate în picioare, dramatic ilustrată în povestirea „Zidarul”, sau setea de lumină a băiatu-

lui Iaško, mișelește ucis în închisoare („Spre lumină”), soarta nemiloasă a femeii („Printre oameni buni”), ca și trezirea conștiinței de clasă la Țăranul muncitor („Întîlnirea mea cu Oleksa”) — toate această varietate de aspecte sociale găsește rezonanță adînci în opera literară a lui Franko.

În dramaturgie, „Fericirea furată”, „Ultimul krețlar”, ș.a., se întretes teme eroice cu cele din viața de toate zilele a poporului muncitor. Capodopera dramatică „Fericirea furată” care a constituit obiectul recentei ecranizări în U.R.S.S., este construită pe un conflict puternic. Mediul specific al pieșii este cel rural, dar problemele psihologice generale — umăne, cu motivări profund sociale, integrează această dramă în complexul teatrului lui Franko care se configurează pe tema intelectualității („Ultimul krețlar”, „Invățătorul”) sau pe problematica istorică („Visul cneazului Sviatoslav” și altele).

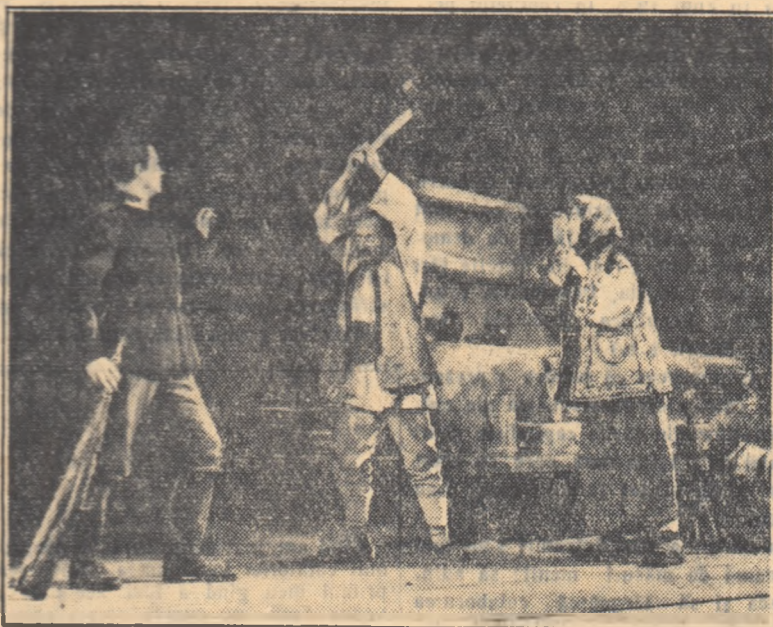
Ca și piesa într-un act „Cantoul nr. 27”, coliziunea din „Fericirea furată” promovează ideea triumfului dreptății și umanității împotriva instinctelor acaparatoare.

Soarta dramatică a Annel și tragicul sfîrșit al lui Mihailo Gurman, a-mindul luptind pentru fericirea lor „furată”, demonstrează incompatibilitatea fericirii cu „morală de țară” a unei întocmiri nedrepte.

Poet, prozator, dramaturg și publicist înflăcărat, Franko a fost deopotrivă un neobosit traducător, editor, critic și istoric literar. Prin traduceri sale ale a popularizării și rîndurile populare ucrainene din Galizia operele marilor scriitori clasici ruși: Pușkin, Gogol, Saltikov-Șcedrin, Cernișevski, Nekrasov și alții, lăsdînd totodată înalte modele de traduceri artistice din literatura universală (Sofocle, Shakespeare, Schiller, Goethe, Heine, Milton, Shelley, Mickiewicz, Victor Hugo și alții).

De la fierăria tălăului său, scriitorul duce mai departe scintila fîcării unei vieți mai bune pentru omenirea muncitoare. Închinînd progresului opera sa științifică, publicistică și literară, Ivan Franko rămîne un luptător patriotic și mare scriitor realist a cărui memorii este omagiată în aceste zile de august 1966 prin înalta hotărîre a Consiliului Mondial al Păcii — expresie a prețuirii preilejuită de centenarul nașterii sale.

TAMARA GANE

Scenă din piesa „Fericirea furată” de I. Franko, în interpretarea Teatrului Național „I. L. Caragiale” din București.

Spărgătorii de piatră

Un vis ciudat avui. Părea că se deschid
Sub mine-ntînderi mari de grohotiș și cremeni
Iar eu pe-un loc pustiu mă zbat înfîntînt
De colțul unei stînci înalte de granit —
Și ca și mine-n jur sint mi și mil de semen.

Și de dureri brăzdat e fiecare trup,
Dar pîlpit-e priviri a dragostei văpaie,
Cătușele înfig în carne colți de lup
Și girbovii grumaji sub greutăți se rup
Și-același greu cumplit pe toți ne încovoae.

Ia fiecare-n mîini ciocanul greu de fier
Și-un glas adînc în munți ca tunetul detunat:
„Hai, stîncă sfîrșim! N-o să pieriți în ger,
De foame sau arșiți și nici de trai mizer!
Voi trebuia de mult s-o fi făcut țărîna!”.

Ca la un semn atunci sub ea ne-am adunat —
Ciocanele izbînd în tot cuprînsul țării;
Și fierul din granit cu foame a mușcat
Și stîncă-n mi și mil de țîndări a zburat —
Săreau în mi de părți fărîmele de piatră.

Cu vuet de război și de cascade-adînc
Ciocanul răsună în mina omenească.
Înaintau încet, încet de tot, pe brînci.
Ați!ia dintre noi au fost strîliviți de stînci
Dar nimeni nu putea pe loc să ne oprască.

Ștîm de la-nceput că gloria ni-l fum,
Că ni se va uita Istovitoarea trudă —
Că fi-va străbătut de oameni acest drum
Doar de-l tăiem în stînci cu pieptul nostru-acum,
Și dacă-om putezî răpuși de moartea erudă.

Nu, nu sintem eroi și nici n-am cunoscut
Al gloriei frămînt. Deprînși cu greul maril,
Cumplitel asupriți — din țînc și chin am vrut,
Noi robii libertății, să ne clădim un scut:
Pe-un drum de adevăr merg zi de zi pietraril.

Și de pe-atunci ștîm trudind în vînt și ploa,
Că stîncă tot va fi sfărîmată și zdrobită;
Că fiecare trup și singele din noi
Vor întări cel drum, făgășul vieții noi,
Și lumea tot va fi mai bine rînduită.

Ștîm că-n lumea ce doar pentru suferinți
Am părăsit-o noi de-atîi amar de vreme,
Neveste și copii jleșec soli și părinți,
Iar dușmanul viclean blestemă scos din minți
Și-l gata cel mai bun amic să ne blesteme.

Ștîm, ștîm și val în suflet ne durea
Și ne lua de piept o temere păgînă —
Dar de atîtea rîni tot trupul ne ardea!
Minciuna n-a putut să-nfrîngă truda grea
Și nimeni n-a zvirîit ciocanul greu din mină.

Și-așa pășim unții de visul nostru sfînt
Și ne gîndim mereu ciocanul punni stringîndu-l:
Putem fi dați uitării, dar noi aici luptînd
Colosu-l vom zdrobi prin veac drum deschizînd
Celor ce, după noi, vor stăpîni pămîntul.

1878

Traducere de NICOLAE BOGDAN

În marea lacrimilor

În marea lacrimilor sîngerose
Vărsal și eu o lacrimă de-obîdă;
În templul luptei furtunoase
Am pus și eu, muncind, o cărămidă.

În ziua libertății-fericiri
Cu lacrimi cîștigată de multime,
În templul nou și mare-al omenirii
M-or pomeni odată și pe mine.

2 aprilie 1880

Lună, domniță

Lună, domniță!
A nopții crainică,
Încet plutești tu
Pe calea tainică...
Aș vrea, cînd tremură
Bolta albastră,
Să-nec în negură
Durerea noastră.

Lună, domniță,
Plină de farmece!
Multe-s pe fața ta
Umbre amarnice.
Din largul zărilor —
Fundul cărărilor —
Suferi și tu cînd vezi
Lumea sărmană —
Ca-n bezna marilor
Viața umană.

Lună, domniță,
Plină de farmece!
Multe-s pe fața ta
Umbre amarnice.
Din largul zărilor —
Lună, crăiasă,
Zîna hotarelor,
Tu pentru noi doar
Cauți larba flarelor,
Cînd va fi ea-n floare
Ca în povești...
Cînd vei putea oare
Să o găsești?...

16 iulie 1883

Să fie chiar ca eu să mor

Să fie chiar ca eu să mor,
Uitaf ca un silaștru,
Iar gîndul, fapta și-al meu dor
S-or șterge-ncet precum un nor
Pe-un cer albastru!

31 mai 1880

Traduceri de O. MASICHEVICI

Cîntărețul năzuințelor poporului său

Sînt anumite pagini închinare de către oamenii de litere conștienți lor întru condei care prezintă pe aceștia din urmă din cîteva trăsături de pensulă mult mai cuprinzător, mai plastic decît studiile cele mai minuțioase.

Koliubinski, cunoscutul scriitor ucrainean, vorbind într-unul din portretele sale literare despre poetul Ivan Franko, spune printre altele că omul acesta nu prea înalță de stat, cu părul ulvoi, cu ochii cenuși, avea o însușire uimitoare: după ce stătea un timp de vorbă cu el, aveai impresia că omul acesta crește, devine un titan, și se părea că vorba lui este în stare să ștergă pietre! Despre măiestria poetică a lui Franko ne vorbește tot Koliubinski în amintirile sale: „Desculț, stătea la masă în căsuța lui sărmană împletindu-și năvodul întocmai ca un biet apostol. Împletea năvodul și scria poemul „Moise”. Nu știu dacă a reușit ori ba să prînda pește cu năvodul acela, știu însă că poemul lui mi-a robît inima”.

Poetul Ivan Franko, acîntatul, entuziasmat, eruditul, își profilează personalitatea în vremurile sale ca o stîncă de granit pe fondul întunecat al unui cer apăsător și brăzdat de fulgere.

Este interesant de observat un fenomen literar, aproape fără precedent în istoria culturii ruse și mondiale. În timpurile acelea sumbre, viața literară a Ucrainei apăsătoare, viața intelectuală de oarecîte țărînică, iar prozatori și îndoesebi poezii foloseau o limbă alambicată, un amestec între limbile ucraineană, slavonă și poloneză. Opera poetică a lui Ivan Franko atîc ca conținut de idei, cît și în ceea ce privește limbajul folosit, nu are nimic comun cu tot ce s-a scris înainte de el în acea parte de țară. Din acest punct de vedere se poate spune că Franko nu are înaintași! Totuși poetul are un mare maestru, din cealaltă parte a Ucrainei: Șevcenko!

Literatură rusă cunoscută. Înaintea multor literaturi apăsătoare o trăsătură fundamentală, caracteristică pentru democratismul și umanismul său profund: aplicarea cu atenție și dragoste asupra vieții omului mărunt, neînsemnat, pierdut în multimea gălăgioasă a orașelor sau în masa amorfă și cenușie a țărînimii. Radicele renunță la acurțile moale ale țărînimii, coborînd de-a dreptul în praful drumurilor rusești ca să așeze de vorbă cu muncii, Pușkin și îndurerat de povestea tristă a orosului lui căpitan de noștă iar Gogol, inspirat de o întîmplare adevărată, creează acea figură intrată în patrimoniul literaturii universale: umilul și caraghiosul funcționar Akaki Akakievici. Duoșia caldă a poetului sau ironia marelui satiric nu alterează cu nimic trăsătură fundamentală a existenței acestor oameni: tragicul. Nu întîmplător și nu referindu-se doar la realizarea artistică, va spune mai tîrziu Doslovevski: „Noi toți am ieșit din „Mantaua” lui Gogol”. Era vorba de o mare tradiție, nu altă literară cît mai ales etică și socială. Și faniele, fiind astfel constatale, au urmat apoi marile întrebări ale literaturii ruse: „Cine-l de vină?”, „Ce-i de făcut?” iar întrebările au cerut, la rîndul lor, răspunsuri.

Am stabilit aceste cîteva puncte cardinale pentru o mai ușoară orientare în universul povestirilor lui Ivan Franko) ale cărui priviri și simpatii s-au îndreptat cu prisosință către exemplul marilor literaturii ruse.

Ucraina apuseană (Galizia) a avut spre sfîrșitul secolului trecut o viață zbuciumată, plină de contradicții. Aflîndu-se la periferia imperiului austro-ungar, într-o stare de semi-colonie aproape, cunoaște cele mai triste experiențe ale exploatare și înrobirii economice și morale. În tinuturi cu

Fără îndoială, opera nemuritoare a Cobzarului a avut o influență covârșitoare asupra creației sale.

Erudiția, rezultat al spiritului de neobosit cercetător științific, „îmbrătat armonios cu talentul poetic, i-au înțeles pe Franko să pornească pe drumul așilor poezii care, deși pe alocuri simple dar marele ale lui Șevcenko, au creat totuși o operă sorocă. Prelîndu-și din mina lui Șevcenko, Ivan Franko nu s-a limitat la simple variațiuni pe aceeași temă, ci a simțit să pătrundă și să înțeleagă esențele timpului său, și-a plasat în creșea și înima la minunata poezie a poporului de la care a învățat neobosit. Din hrîsoavele năvălute ale trecutului pe care nu arareori le-a răstăit, Franko și-a ales teme din istoria, din trecutul Rusiei, al Indiei, Egiptului, sau Babilonului, cărora le-a dat o înțelegere nouă, simbolică, folosind-le ca mijloc de protest împotriva nedreptăților sociale, ca o chemare înălțătoare la luptă împotriva asupririi.

Vorbînd despre poemul „Moise” poem plin de o adîncă încredere în popor, în puterea acestuia de a-și croi o viață nouă, de a clădi o nouă societate, considerat pe drept cuvînt ca anoug al creației poetice a lui Franko, poetul Maxim Riiski afirmă că acesta a fost dăruit de poet cu aceeași rîcnă și genialitate ca și sculptura cu același nume a marelui Michel Angelo. Mergînd pe linia afirmărilor Riiski, am putea adăuga că din întregul arhitectură a poemului se desprinde aceeași măreție, care-ți stîrșește în suflet sentimentul complex pe care nu-l ai decît în fața necuprînsului!

Această îmbinare între o povestire biblică și realitate o întîlnim în „Moartea lui Cain”, poem, am putea spune, de viziune blokiană. Cain, primul ucigaș al omenirii, moare ucis de mina unui bîntîn orb!

Cît de multilaterală este personali-

tatea poetică a lui Franko își dai seama abia atunci cînd, alături de poemele amintite, citești sonetele revoluționare de mare emoționalitate și putere de sugestie. În coră atacă otement societatea timpului său. Printre acestea pot fi enumerate: ciclul „Sonete din închisoare”, poemul „Gîndurile proletarietului”, „Spărgătorii de piatră” ș.a.

Îndrăgostit de creația poporului său, Franko a fost și un neobosit călător de poezie populară. Mărturisirea că folclorul este una din marile sale pasiuni și ciclul de versuri „Franze oștite” oglîndesc dragostea poetului pentru peșajii natali, pentru cîntecul poporului său.

Sînt poezii cărora-și împart opera pe cicluri, fiecare exprimînd o idee, încadrîndu-se într-o anumită perioadă de timp. Franko și are și el opera împărțită pe cicluri care, cu toată diversitatea lor, exprimă, prin metode diferite, firește, o idee fundamentală: dragostea de patrie încrederea în forțele și posibilitățile nesecale ale poporului său, credința într-o viață nouă, mai bună, pe care și-o mînturisește în cupănte simple și dăoase:

Vom trăi zile noi, fericite,
Focul dragostei dirz va țîni,
Și pe valuri spumoase, nîdrîjite,
Către palu-nosuit vom porni!

Erudit și gîngas în același timp, amintînd pe Valeri Briusov, îndrăgostit de patrie ca Serghei Esenin, dirz și nelămurit ca Maikoshki, vizionar și cult ca Alexandru Blok, Ivan Franko este fără îndoială un complex de genialitate și simplitate!

Pe unii poezii erudiția i-a îndepărtat de temele actualității, i-a închis în turnul de fildeș, i-a făcut sceptici și reci.

Pe alții i-a ajutat să vadă în adîncura lumii realitatea, să lupte pentru transformarea ei. Un asemenea poet a fost Ivan Franko.

M. DJENTEMIROV

Sub semnul unei mari tradiții

vernale de șefi înrîiți și mărginiți, eroarea și abuzul se confundă cu legea și dreptul, moșierii aniați după averi jlețușe sate intră cu metode ce amînesc brigandajul și birateria, culisele politice sînt la fel de murdare iar directorii fabricilor folosec cu abilitate atît promisiunile mincinoase cît și jandarmeria. E un tablou trist, întunecat, în care, se pare, nu pătrunde nici o rază de lumină. Oamenii sînt învinși rînd pe rînd.

Eroii lui Franko sînt oameni simpli în rîndurile cărora, aparent, nu se întîmplă nimic. La o privire mai atentă însă cenusul capătă contur, iar banalul îmbracă aspecte și proporții dramatice. „E o poveste atît de neinteresantă și de obișnuită, cum poți auzi cu mile”, spune, începîndu-și istorisirea eroică, unul din povestiri. Treptat înăsa „neinteresantul” devine interesant iar faptul că povestea tragică a unei femei e obișnuită și o „poli auzi cu mile” e cu atît mai grav și mai demascator.

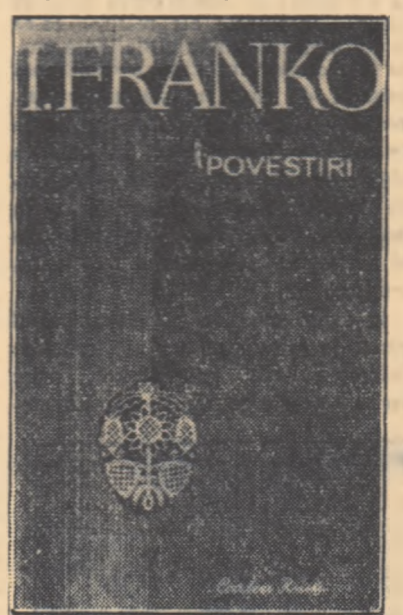
Romocica eroica povestirii „Printre oameni buni”, fuge din casa unchiului său, unde e înostită și ofensată, pentru a începe o viață nouă alături de un ofiter, om cinstit dar la fel de sarac ca și ea. Legătura lor, neoficializată prin comunie, se va destrăma nu datorită infidelității unuia dintre ei, cît vicisitudinilor vieții.

„Nu o dată am văzut — spune Romocica — cite o crengulă ruptă dintr-un copac, cum plutește pe apă, pînă ce amînesc înț-o viltoare. Și aici, ca plutește lin la început descrieri cercuiri mari; dar cu cît cercuiri se îngustează, ce sa mîscă mai repede, pînă cînd curentul o birinde și o trage în adîncul înșumut, unde pierce. Crenguța este oare de vină, sau apa, că se întîmplă așa?” (pag. 71).

Întrebarea aceasta revine cu insistență și apare chiar în titlul altei povestiri: „Ei poartă vina”. Intr-adevăr, Mikola Praci poartă vina pentru că împins de sârchie acceptă o mun-

că primejdieoasă și cade într-o prăpastie?

Legat prin fire trănice de pămîntul natal, Ivan Franko dezvăluie într-o serie de povestiri esența unui eveniment de mare importanță în istoria țărînimii din patria sa. După Revoluția din 1848, în imperiul Austro-un-

gar care cuprîndea și Ucraina apuseană, au fost desființate drepturile și privilegiile moșierilor, legate de proprietatea pămînturilor (boierescul). Tema revine de mai multe ori și soubleră iluziile cu privire la acest eveniment. Una din aceste povestiri este „Piine boierescă”. Nu e decît povestea scurtă și tragică a bîtrînului Onofrei, silit de legile boierescului să alerge și să muncească sub biciul vătafilor. Piinea lui — piine boierescă — e de fapt turtă de floare-soare. După desființarea boierescului, stringîndu-și din nou de pe palma lui

de pămînt, mos Onofrei se grăbește spre oțzardă sa, ca să-și facă și să manlice înșfîrșit o piine adevărată. Din grabă se izbește de pragul casei și cade jos mort. „Nu mai apucal să guste din piinea libertății”, conchiță țărînimii din patria sa. După Revoluția din 1848, în imperiul Austro-un-

E o lume în care, după cum se vede, oamenii simpli mor sau se resemnează, în care împlinirea celor mai mici dorințe e imposibilă. Domnia arbitrară și a forței oprimate înăbușă viața. „În felul acesta nu se poate trăi!” pare să spună scriitorul. Răspunșul la întrebarea „Cine poartă vina?” e cuprîns și în povestirile de pînă acum, dar apare mai pregnant parca în „Cu prilejul sărbătorii și să nu se abată!” unde amărăciunea se împletește cu zîmbetul trist al ironiei, dezvăluînd alt aspect al trecutului lui Franko, acela de satiric și ironist.

Vizita împăratului în Galizia, în 1880 are urmări grave asupra muncitorilor dintr-o fabrică de parafină și cerezină. La spectacolul regizat cu grijă de director, muncitorii apar îmbrăcați în uniforme noi, au barăci cu paturi noi („Primitiv, primitiv aber hygienisch”, cum spune împăratul). Bineînțeles că după vizită paturile dispar, mizeria devine și mai neagră iar muncitorii sînt siliți să plătească uniformele pe care ei nu le-au cerut. Iar după această vizită, directorul devine, nu întîmplător, baron, prilej pentru a le aminti muncitorilor: „Don prefect și iandarmii vor trebui să fie acum mai atenți la vorbele mele”.

Directorul e cinic, avid, criminal. Muncitorii devin astfel mai conștienți. Strigătele multumii: „Ne suzeți singele! Luați și pielea de pe noi! Vă îngrășați din sudoarea noastră!” indică nu numai pe cel vinovat ci și o altitudine nouă, fermă, pe care numai proletariatul o putea avea.

E prima licărire de lumină în acest tablou sumbru.

Ivan Franko, pasionat admirator al

democrațiilor revoluționare ruse și cititor frecvent al oerelor lui Marx și Engels, ajunge în mod firesc la soluții. De fapt, însăși realitatea socială le indică: apăruseră primele organizații revoluționare, proletariatul și începea lupta.

Protestul, chiar dacă la început e deznașdădit și amaric anare tot mai des. Sfîrșitul povestirii „Zidarul” e un exemplu în acest sens. Dar protestul apare cu mult mai puternic și mai bine orientat în povestirea cu caracter autobiografic: „Întîlnirea mea cu Oleksa”.

„Sînt un om blestemat, urit de toată lumea, izgonit din rîndurile omenilor, cumsecade”, sint într-un cuvînt, un proscris”. Așa își începe Ivan Franko povestirea, ca s-o termine într-un iures de optimism și încredere, care este totodată și o chemare: „Ei, domnilor, de dragul acestei lupte de dragul citorva clipe ca asta, face să scuipe pe toate „lanțurile”, face să fii „proscris”.

E în această povestire a cel Ivan Franko din vremea universității, cînd a fost întemnițat pentru activitate revoluționară, e acel tînar pasionat care, la vîrsta de numai 22 de ani, alcătuiește un manual popular de economie politică, inspirat de opera lui Marx.

Aiuns în satul său, autorul caută prietenia unui alt proscris, răzvrătitul Oleksa Oleksa îl înțelege: „Frate dragă, să mergi pe drumul ăsta și să nu te abată!” Îndemnul lui Oleksa e simbolic. Ivan Franko îl-a urmat. Povestirile lui Ivan Franko pun numeroase probleme. Ele dezvăluie viața omului simplu cu tragediile ei elanurile lui, pun întrebări, dau răspunsuri, caută soluții. Dar nu numai atât. Autorul, pasionat, intervine în mod direct, discutînd cu cititorii sau polemizînd cu dușmanii. Stilul acesta polemic, publicistic, e o calitate necesară pentru o literatură de idei și probleme, și amintesc, cel puțin, de Cernișevski.

E încă o dovadă a marii tradiții sub semnul cărora s-a dezvoltat talentul viguros al lui Ivan Franko.

PAUL DIACONESCU

